

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

АМЕРИКАНСКИ БИЛТЕН

678

Издази трипут у месецу и стаје шесдесет гроша годишње.

ГОДИНА

4

1867

ВОЈИН

БРОЈ

24

20. Августа

ЛИСТ ЗА ВОЈНЕ НАУКЕ ВЕШТИНЕ И НОВОСТИ

изд. и уређ. Драгашевић официр.

О слагалиштима. — Стројна правила према тактици — Образованост народна стоји у тесној свези са његовим савршенством у уметности ратној.

О СЛАГАЛИШТИМА.

од

Јована Мишковића,

подпор. артилерије.

II. Слагалишта обмундировке.

Одма после ране долази одело као најнуждније за војника; јер сит, без оружја, и са голим само шакама може се војник тући, али без одела никако неможе обстати.

Слагалишта за одело ређа су од профитантских, а због тога и огромниих мера и важнија од њих. Она се обично зараније у мирно доба спремају на важниим тачкама, а доцније, кад се војна одпочне, само се по потреби, премештају и допуњују.

Ова се слагалишта постављају позади, на: операцијском базису и главним стратигијским тачкама, али све у добро утврђеним и поседнутим местима, како неби лако пропасти могла; — обично у градовима, где је само могуће. Она се деле на главна

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

и споредна, и долазе врло често са магацинима ране ове категорије, на истим тачама.

И ови магацини од врло велике су важности по војску и велики уплив на течај рата имају, па с тога их ваља пазљиво распоређивати.

III. Слагалишта оружја.

Кад је војник сит и одевен, онда му је потребно оружје, те да се успешно борити може.

Како одело тако и оружје, дуговременом службом квари се и поаба, зато га ваља другим новим замењивати. Поради те цели и устројавају се ови **магацини оружја**. Они се понајсигурније сместити могу, јер је оружје понајвише од таквих материја, које нису тако лако квару изложене, као оне, од којих се одело гради. Уобште све државе оваква слагалишта спремају још у мирно доба, без да се и зна да ће се ратовати и гди, и без да је цел рата позната.

IV. Магационска слагалишта.

Ова су нераздвојна од оружних. И она готово паралелизирају са профијантским; јер као што човек троши рану, тако и оружја троше муницију, — своју рану. Њих већ више има од оружних и оних одела, и приближавају се профијантским, па негде с њима и заједно иду. Осим доброг чувања, које је нужно и код осталих, као што је већ речено, овде је нужна још и особита пажња и смотреност: јер се лако због непредосторжности гдне несреће догодити могу, ако се којим случајем пожар изроди.

Муницијона слагалишта деле се, на:

1. **Дивизијонска или дивизијонски паркови**, (за пехоту и кавалерију), која се за сваку дивизију војске образују, и која од трупе одстоје за 1000^m, па, или су заједно са батеријским парком, или за себе, али увек у заклону.

2. **Батеријска слагалишта или паркови**, који се за сваку батерију по један устроји, и који је са дивизијонским на истом одстојању, а често и с њим састављен; јер кола, која носе резервну муницију иду са батеријским муницијонским колима заједно.

3. **Корпусна или привремена**, чија су опредељења: да допуњавају недостатак у бојном материјалу код војске, и који би се на брзу руку потребовао, када се неби имало времена чак у резервенско слагалиште да иде. Она се налазе на 2 сата од дејствујуће трупе, у склонином месту.

4. **Резервенска слагалишта**, која су од трупе удаљена за 1—2 марша, и постављена на тачкама гди се путови крсте. Њихово је опредељење, да доуне муницију и нуждни материјал корпусних слагалишта, у случају потребе. Они се образују само онда, кад су главна резервенска слагалишта или депо-и, јако удаљена од дејствујуће трупе. И

5. **Главна резервенска слагалишта**. Све што недостаје ма у коме од пређашњих слагалишта, а војска потребује, одавде се доунити мора. Она се постављају у месту, које мора добро од непријатеља осигурано бити, и које дозвољава довољно простора, те да се могу поставити радионице, слагалишта материјала и главни лабораторијум. Ова, као и сва

Многе околности имају страхан уплив на исто, и особита се правила немогу положити. Међутим из досадањег виделисмо, да распоред ових слагалишта зависи од: цели и намере рата, од ђеографиског местоположаја, па потоме од праваца и међусобних положаја базиса и операционских линија, како наших, тако и непријатељевих. Даље од створа (вида и каквоће) земље, у којој се хоће да прави, као и од створа околних туђих области; још од богатства и спремности притежатеља и комисија; од темперамента, склоности и стања обитаоца и противника, итд. итд.

Дакле све преднаведено нужно је знати пре, него се у распоређивање слагалишта за какву земљу упустимо.

СТРОЈНА ПРАВИЛА ПРЕМА ТАКТИЦИ.

Написао М. Драгомиров.

III.

И морамо дакле признати да, кад и саме извесне радње по својству своје не могу се извршити увек једнако, — онда и правила не треба о томе ништа да говоре: све случајеве извршења она не побројавају, а оне прилике, које у њих дођу, свакога **обавезују** т. ј. морају се **изучити**, као и сваки закон, не за рад неке сагласности с њима, већ баш због непроменивога **извршења**. У овоме дакле случају престаје свака лична самосталност и с највећом снагом хита се ка извршењу, не гледећи на околности, па шта више каткад и против ових.

Ако је ово добар поглед на правила, онда није могуће не признати и ово, да поље правила при самоме извршењу своје у распоређајима и маневрима с целим батаљонима, мора се још више ограничити; и не само карактер већ и сама средства, којима се изражава воља војводина — команде, сигнали за један батаљон, — не врше се врло често у многим приликама, кад се оне односе н. пр. на више батаљона.

Доиста: главан узрок, по коме правила могу дати основнога типа за „смакнуте“ стројеве, — јест тај, што баталијон у оваквим стројевима заузима мало места, у след чега свака борна случајност обухвата, тако рећи, једновремено цео састав његов: бојнички јуриш једновремено прети целога батаљону, па и случајни јуриша на пешадију и повраћају оваког напада опет падају на цели батаљон а не на део његов. Појамно је, што ако се цели склоп дела находи у једноме истоме положењу, то и форма строја, која одговара положају, мора бити симетрична и једновидна за све делове батаљонове. Но није могућа претпоставка н. пр. да се у ономе тренутку, кад команданат разлаже батаљон у стрелце, — није могуће велим да се деси, да једна или друга чета дође у прилику ту да мора бајонетом јуришати на противника, или обратно, не могуће је замислити, да се једна или друга чета рашири у стрељачки низ онда кад цели остали батаљон у колони хита да с бајонетом нападне непријатеља свега. Бојни ред идеала, који одговара разним положајима, чешће је једновидан него ли разновидан, па дакле појамно

је да је могуће а и дужност да се за времена определи т. і. правилним путем.

На шта би дошла батаљонска правила, кад би било могуће да одреде све могуће бојне редове целога батаљона? Дошла би на то, да би бојни редови батаљона били постављени између сасма широких граница: међу танким протегнутим стројем с једне и дубоке а **уске** колоне с друге стране; т. і. правила би дозвољавала и све ворме стројева што су између њих. Шта се из тога види? Види се то, што и правила признају, да бојни редови и при маломе делу војске могу бити неизмерно разновидни, па да из њих није могуће извести једно за све случајеве; а свако је опет добро, кад се на своме месту и у своје доба употреби.

Да л' дође коме год у главу то да каже, да је један извесан ред у баталијону нормалан, — остали пак да одступају од њега? Савршено не. А међу тим кад ствар дође до бојнога реда целога батаљона, тешко да сваки не рече како је неопходна така основна форма.

Хајмо даље. Тактичка јединица разлаже се на мање делове: четне колоне. При овима прво што пада у очи то је, што батаљон у таквоме строју заузима много више места, него ли у другим густим стројевима; друго — што батаљонски команданат не даје никакве извршне команде, већ само припремне, тренутак почетка радње пак оставља се увиђавности свакога четнога командира. А ово је с тога, што мали делови (чете) заузимају велики простор, и дакле нема таквих бојних случајно-

сти, које би могле обухватити у један мах све раштркане делове батаљонове. За објасњење ово узмемо, да једној чети из прве бојне линије грози коњица; осталим пак четама друге линије па и поредним у првој — не предстоји никаква опасност. Е доиста тако је у свима бојним појавима: нека чета може јуришати, док међу тим суседна друга наоди се у пасивно браничком положају, и томе подобно.

И тако правило, које уништава извршне команде командантове, кад су му чете у засебним колонима, — може се овако формулисати: чете, постројене на значајним растојањима и одстојањима једна од друге, не могу бити никад у савршено једнаком положају; па дакле, и батаљонов команданат може им назначити цел, коју постићи имају, и минуту, у којој ће почети извесно движење или дејство, а средства, којима ће цел постићи, казати не може; јер је ово сваки четник дужан сам да определи, по околностима у којима се находи његова чета, а које батаљонски команданат може и не знати.

На жалост, ово начело узето као стално није са свим следствено, и оно се потчињава некојим расуђењима, која би у противноме случају била непотребна. Кад при распоређају у четне колоне батаљонски команданат не може узети на се избор минуте почетка, то тим мање може он определити стројеве, у које ће се морати његове чете разрешити. Некој чети у првој линији прети, на прилику, коњички напад, и она строји **каре**; чета пак, што

је за њом у другој бојној линији не плаши се тога, и дакле не само може већ је баш **дужна** да се разавије, јер тад снажније може фисиладом поздравити коњицу противникову. Има врло много примера, у којима при правоме погледу ствари, само четник може да определи строј својој чети и дакле, при распоређају батаљона у четне колоне, све чете његове готово увек **морају** бити у разним стројевима.

Ова несагласност с правилима довела је до тога, да је полуводна колона основни строј за чету; и убеђење, да све чете **морају** бити у једноме истоме строју било је тако силно и несмислено, да су били примери, где и чете у равноме утврђењу каквоме стројише се у каре на знак батаљонскога команданта, који помишљаше само на чете што су изван заклона. Може бити, рећи ће се, ово је погрешка четнога командира. У нас долази у моду нападати на неразвијеност људи, на несмотреност официра; а према онаквим погрешкама може ли се узети да је несмотреност ту узрок? Не може. Погледајмо ствар с ове последње тачке. Рецимо ви сте четник; вама се сваки дан на езерциру говори, да по команди „строј каре“ ви сте дужни да постројите четну кару, а ни једном вам се не спомену случај, **где не би требало** да је стројите, ма да сигнал или команда то заповеда. Ви изађете на маневру, тврдо усвојивши истину, да по сигналу „строј каре“ треба да се у кругове свијете: само собом разуме се ви их стројите ма где били; стројите је и због тога, што чујете заповедни сигнал, и још због тога, што вам никако не може да уђе у главу то, како би то

било да ви не чините оно, што сви остали чине. Ко о овоме размисли видеће, да није ни несмотреност ни неразвијеност, — јер ту је баш узрок што се о ствари није никад ни мислило. Човек ради оно, што је навикао да ради. Ви га учите некој једновидности, и он за тим хита к томе, у пркос здравоме разуму, у пркос свима осталима призрењима; а научите човека мислити, како је једновидност у самоме боју само празна ствар, но да је важно избирање месности према околностима — па ће те видети, како ће се он само за то паштити да сам добро стане, не брињући се у какоме је строју његов сусед.

И тако и из батаљонскога упражњења види се:

1., Да су, строго говорећи, бојни редови ма и једнога батаљона неизмерно разновидни.

2., Батаљонски команданат мора да се брине о томе само, хоће ли батаљон поставити у једну или у две линије, и ако у две, то да одвоји једну или две чете за другу бојну линију; али да определи у какоме ће строју свака чета бити, то он не може и није дужан: ово је ствар самога четника тој чети.

3., Чим није батаљон у маси — престаје општа извршна команда.

Погледајмо сад, колико се могу ова правила однети на распоређај више батаљона.

Што је одред већи, све веће и пространство захватају његови бојни редови, у толико ће многобројније и разновидније бити поједине случајности, које утичу на овај или онај део бојнога реда, — ал у толико мања је могућност таквога случаја, који би обухватио свеколики бојни ред. У след тога, раз-

новидност бојних редова, које споменусмо за једну тактичку јединицу, — нема сумње догодиће се и овде, но само у много већему степену. Узмимо прву бојну линију: један батаљон рецимо дошао је у месност такву, која је истина удесна за коњицу али има заклона од ватре: онда ће се пешадија дакле постројити у колону за јуриш, но да боме ослоњена на други батаљон, што је за њим у другој бојној линији. Други батаљон дође опет у таку месност, која је неприступна пешадији и коњици — не може дакле ни он нападати, нити може ко њега напасти; и он тада нешто људи разлиже у стрелце, а остале четне колоне построји за њима у једну линију; нарочито резерва није му потребна. Трећи батаљон наиђе на испресецању месност, али је приступна противничкој пешадији, те он тада стане с четним колонама у две линије, и потребна му је још нарочита резерва. И тако, у одреду мало по мало значајноме, сваки члан*) бојнога реда имаће своје особити бојни ред, не за рад разновидности, већ због користи самој ствари, због економије у снази: због тога, да би стављајући на неприступним местима само преко потребан број трупа, остало више за приступне тачке, где ваља да се сасреди најача снага. Ако се каже, да све норме треба да су симетричне, онда бих замолио, еда ли је могуће наћи најугоднију општу норму? Тешко да ће се наћи ко тако храбар да рече: могуће је! Но већ ако то и каже, онда мора у исти мах признати, да

*) По руски Звено и значи, сваки батаљон прве бојне линије који има своју нарочиту резерву у другој линији.

му није мила ствар већ спољашност њена; мора признати да мисли, како је могуће непријатеља потући само леним вормама распорађаја. Каква се норма може замислити за све бојне редове, у коме сваки батаљон (звено) разлаже се у једну, у две или у три линије бојне, не рачунајући општу резерву?

Ово што се рече о разновидности бојнога реда једнога батаљона, односи се много јаче на општи бојни ред целог одреда; историја то потврђује силним примерима, и по разним околностима бојни ред има све могуће варијације, почињући са растегнутим стројем једне линије а свршивши с дубоком колоном.

За доказ овоме, узмимо ове примере: Код Фридланда беше Лан у великој невољи и своје малено одељење разави у једну линију, — еда би ојачини преварио Бенингсена, који имађаше слабост, да од мухе могаше слона направити; и није се преварио, јер овај узе љуску за само језгро и не хте загледнути боље, да се увери, да ли има што год за овом маском или не.

Код Мађенте Мак Махон раздели се у две линије без резерве, због тога, што је у бој дошао тек онда кад никаква предузећа аустријска не могаше предвидети, па дакле не требаше му општа резерва; а међу тим идући на јуриш морао је учинити такве мере, да би батаљони, који нарочито за њ назначени беху, — имали за собом потпоре т. ј. линију нарочите резерве.

Тај Мак Махон код Солферино разавио се беше

у почетку у једну линију с општом резервом, јер мораде заузети дугачку браничку позицију, а још не познаваше све потребне околности. Он није хтео да напада, па није ни имао нарочите резерве, већ је употребио све трупе да продужи бојну линију; а за случај какви да би се могао помоћи, — имао је он опште резерве.

У истоме рату код Монтебела, Форе раширио се беше у једној линији, јер беше у њега мала сила, и хтео не хтео морао је све употребити; а овај његов распоређај бејаше у толико бољи, у колико Аустријанци, држећи се тврдо двеју линија с резервом, постепено извлачаху своју снагу и ударе, а не умедоше да га од једном смрве својом превасходном снагом.

Што се тиче употребе двеју линија с резервом, о томе би имали да наведемо десетине примера, али ми не ћемо их побројати овде, у толико више, у колико у последње доба нема никакве сумње о потребности њиховој, и с највећом ревношћу говори се о употреби ове борне ворме.

Напоследку, распоређај Наполеона за сва три дана борбе код Арколе, само су бојни редови, који имађаху вид неколко дубоких колона. Рећи ће ко, може бити, да другаче није ни могло бити већ дубоке колоне. Савршено тако; но ствар се баш у томе и састоји, што се види оно „другаче није ни могло бити“, јер ово може само да види онај, кога не би ни мирно учење ни лична пристрасност довела до тога да призна коју му драго ворму за најбољу. Претпостављајући, да је Наполеон постројио своје

трупе у какав нормалан ред, он не би никад ни мислити могао да ће пренети бојно поље на баруштине, и непролазно блатиште.

Из реченога види се, да начело остаје увек исто, па однело се то на један батаљон само или и на више њих, т. ј. бојни редови могу имати све могуће варијације, од танкога растегнутога строја до дубоке и тешке колоне, и с тога лица, која веле да има четири разна строја, свакојачко су на бољему путу од оних, који веле има само један: паметнији су велим јер дозвољавају у неколку разновидност, — док међу тим ми с истим правом можемо рећи има 400 а и 40000 разних бојних редова. Једном речи, границе нема томе, и ко се буде мучио истраживањем доистине норме страшно ће заићи, јер тражи краја ономе што нема никакве међе.

А због чега се хоће да нађе један или неколку видова тамо, где их неизмерно има? Сигурно с тога, што неки хтедоше да их потчине правилима службе; но кад се не моглоше поставити правила за све бојне редове, то се узе неколку. Ове привилеђисане ворме посташе главне, а на све остале мало по мало поче се гледати као на измете, као на „отступленија“ од закона. Ал да се због оваке заблуде заборави сама чиста ствар, не могуће је и глупо.

ОБРАЗОВАНОСТ НАРОДНА СТОИ У ТЕСНОЈ СВЕЗИ СА ЊЕГОВИМ САВРШЕНОМ У УМЕТНОСТИ РАТНОЈ.

(Продужење).

Своје ћерке пак терао је те учише прести, ткасти, шити, једном речи свачему што би им требало у домаћем животу. Он је био општи пријатељ, милостив, економ, прост у оделу, заповедајућ и господар у својој кући. „Један само поступак његов“, вели Монтескије, „нацртаће нам јасно овога великога човека: он је куповао волове за своју авлију живинску, и траве из својих башта, у исто доба, кад своме народу дељаше грдна блага, која је добио од Хуна, што свет плачкаху.“

Он је саставио војску из наиратоволних људи, а нарочито од народа што је живео на обалама реке Рајне, и дао им је најстрожије дисциплине. Поделио је међу своје војводе све завојеване земље, дајући им у исто доба слабе објекте, непокретна добра и лица која им припадају, али им не остави и пређашње неограничене слободе; у име данка морали су свакога свог човека наоружати и спремити свачим што потребно буде. Његов пример бијаше уродио плодом; у франачкој војсци није био редак ваљан вођа и даровит војник. Овакве поклоне чинио је и својим манастирима и људима, које је волео. Ал његов начин добављања војника, који бејаше преко условљен оним временом, имао је велике

незгоде, јер се сведе на најнижу цифру богатство господштине, иначе апсолутних у својим населбним добрима, а изванредно увећа се број робова и сиротих вазала. Такође поља бејаху жалосна, ненасељена, а снаге војне морале су по врло много путовати док се саставише. Они који не дођоше на позив били су великом новчаном сумом кажњени и морали су бити робови све дотле догод одређену глобу не положише. Ово опорно средство поглавити је узрок што се тако умножи број робова, при свем том што после смрти дужникове породица беше слободна и изузета од свакога плаћања.

Карло велики такође беше уметан стратег, он је сам водио велике војске, с којима ратоваше у разним земљама. Он је створио ваљане чиновнике државне и изнашао изредних економичких средстава за администрирање својом војском.

У фортификацији се учинише велики кораци: под овом владом поста система малих одвојених утврђених тачака, које се узајамно подпомагаху и службаху за владање над добијеним земљама. Тада посташе куле извеснице (atalayas), средством којих краљ могаше бити брзо извештен о догађајима за њ важним. У овим утврђеним тачкама, које беху пограђене на узвишеним местима као четвороугаљне или округле куле (дебеле у основици) стајаху три или четири војника, а пели су се горе по лествама. Карлова стратигијска дакле система дупуњена је овим утврђењима.

(Продужиће се.)